

TA'LIM JARAYONIDA MADANIY MEROS RESURLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNING MA'NAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Mamadaliyeva Dilorom Abdurashidovna

Osiyo xalqaro universiteti magistri
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18640052>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- fevral 2026 yil
Ma'qullandi: 12- fevral 2026 yil
Nashr qilindi: 14- fevral 2026 yil

KEY WORDS

madaniy meros, ta'lim jarayoni, ma'naviy dunyoqarash, pedagogik asoslar, ma'naviy tarbiya, milliy qadriyatlar, integrativ yondashuv, tarbiyaviy yo'naltirilganlik, shaxs kamoloti, madaniy identifikatsiya, tarixiy tafakkur, umuminsoniy qadriyatlar.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ta'lim jarayonida madaniy meros resurslaridan foydalanish orqali o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari yoritilgan. Unda madaniy merosning shaxs ma'naviy kamolotidagi o'rni, uning tarbiyaviy imkoniyatlari hamda ta'lim mazmuniga integratsiya qilishning nazariy jihatlarini tahlil qilingan. Ma'naviy dunyoqarashning tarkibiy qismlari ochib berilib, o'quvchilarda bilim, hissiy munosabat va xulqiy faoliyat birligini ta'minlashda madaniy meros resurslarining ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, madaniy merosdan foydalanishga doir tarbiyaviy yo'naltirilganlik, integrativlik, faoliyatga va shaxsga yo'naltirilganlik kabi pedagogik tamoyillar ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot natijalari ta'lim jarayonida madaniy meros asosida o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, tarixiy tafakkur va ma'naviy mas'uliyatni shakllantirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilad.

Madaniy meros xalqning ko'p asrlik tarixiy tajribasi, ma'naviy boyligi va ijtimoiy xotirasini o'zida mujassam etgan noyob resurs hisoblanadi. Uni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali o'quvchilarda nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki barqaror ma'naviy dunyoqarash, vatanparvarlik, milliy g'urur va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat tuyg'ularini shakllantirish mumkin. Shu bois mazkur maqolaning maqsadi ta'lim jarayonida madaniy meros resurslari asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslarini ilmiy-nazariy jihatdan yoritishdan iborat.

Ma'naviy dunyoqarash shaxsning jamiyat, tabiat, inson va o'z-o'ziga bo'lgan munosabatini belgilovchi qadriyatlar, e'tiqodlar, axloqiy me'yorlar va ideallar tizimidir. Pedagogik nuqtai nazardan, ma'naviy dunyoqarash shaxs kamolotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u ta'lim va tarbiya jarayonida bosqichmabosqich shakllanadi.

O'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashi bilim, hissiy munosabat va xulqiy faoliyat birligida namoyon bo'ladi. Faqatgina nazariy bilim berish orqali barqaror ma'naviy qarashlarni

shakllantirib bo'lmaydi. Bunda ta'lim mazmunining tarbiyaviy yo'naltirilganligi, o'qitish jarayonida milliy va madaniy qadriyatlarning uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan madaniy meros resurslari ushbu jarayonda kuchli tarbiyaviy ta'sir vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Madaniy meros resurslariga tarixiy obidalar, arxeologik yodgorliklar, yozma manbalar, xalq og'zaki ijodi namunalari, urf-odatlar, marosimlar, milliy san'at va hunarmandchilik an'analari kiradi. Ushbu resurslar o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayoniga tatbiq etilganda, ularning ma'naviy dunyosiga chuqur ta'sir ko'rsatadi.

Madaniy meros asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarda tarixiy tafakkur, madaniy ong va milliy identifikatsiyani shakllantiradi. Masalan, tarix va adabiyot darslarida milliy qahramonlar, buyuk allomalar merosini o'rganish orqali o'quvchilarda faxr va mas'uliyat hissi kuchayadi. San'at va madaniyat bilan bog'liq mashg'ulotlar esa estetik did va axloqiy fazilatlarning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Madaniy meros resurslaridan foydalanish quyidagi pedagogik asoslar orqali amalga oshiriladi:

Birinchidan, tarbiyaviy yo'naltirilganlik tamoyili. Har bir ta'lim mazmuni o'quvchining ma'naviy kamolotiga xizmat qilishi lozim. Madaniy meros bu borada tayanch manba hisoblanadi.

Ikkinchidan, integrativ yondashuv. Madaniy meros elementlarini turli fanlar mazmuniga uyg'unlashtirish orqali ta'limning uzviyligi ta'minlanadi. Bu o'quvchilarning dunyoqarashini kompleks rivojlantirish imkonini beradi.

Uchinchidan, faoliyatga yo'naltirilganlik. Madaniy meros bilan bog'liq amaliy mashg'ulotlar, loyiha ishlari, muzey va tarixiy obidalarga ekskursiyalar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

To'rtinchidan, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv. Har bir o'quvchining qiziqishi va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda madaniy meros materiallarini tanlash ma'naviy rivojlanish samaradorligini oshiradi.

Pedagogika sohasidagi tadqiqotlarda madaniy merosning tarbiyaviy imkoniyatlari keng yoritilgan. Mahalliy va xorijiy olimlar milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish shaxs ma'naviyatini rivojlantirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydilar. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda madaniy merosdan foydalanish ko'proq fragmentar xarakterga ega bo'lib, tizimli pedagogik model yetarlicha ishlab chiqilmaganligi kuzatiladi. Bu esa mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonida madaniy meros resurslaridan foydalanish o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning samarali pedagogik vositasi hisoblanadi. Madaniy meros asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni shaxsda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik, tarixiy xotira va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantiradi. Mazkur maqolada bayon etilgan nazariy xulosalar keyingi tadqiqotlarda metodik tavsiyalar va amaliy tajribalar bilan boyitilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.
2. Toxirovna, K. F. (2024). O'Qituvchilik Faoliyatida Deontologik Tayyorgarlikni Oshirish. Miasto Przyszłości, 51, 146-148.

3. Kalandarova F.T. KOMPETENTSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUV BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING DEONTOLOGIK KOMPETENTSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSI SIFATIDA. <https://www.iupr.ru/5-120-2024>
4. Kalandarova, F. (2024). O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMMUNIKATIV QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA DEONTOLOGIK YONDASHUV. Namangan Davlat Universiteti.
5. Toxirovna, K.F. BO'AJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING DEONTOLOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR Abdullayeva Nasibaxon Jo'rayevna pfd, professor. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI UMUMIY PEDAGOGIKA KAFEDRASI, 120.
6. Kalandarova Fazilat Tokhirovna. (2025). Improving the Deontological Competence of Primary Teachers on The Basis of Educational Technologies. International Journal of Pedagogics, 5(05), 42–45. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume05Issue05-11>
7. Toxirovna, K. F. . (2025). BOSHLANG'ICH TA'LIM TALABALARIDA DEONTOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA KASBIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH. JOURNAL OF EDUCATION, ETHICS AND VALUE, 4(10), 96–98. Retrieved from <https://jeev.innovascience.uz/index.php/jeev/article/view/1600>

INNOVATIVE
ACADEMY